

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
ҒЫЛЫМ КОМИТЕТІ
Ш.Ш.УӘЛИХАНОВ АТЫНДАҒЫ ТАРИХ
ЖӘНЕ ЭТНОЛОГИЯ ИНСТИТУТЫ

«EDU.E-HISTORY.KZ»
ЭЛЕКТРОНДЫҚ ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

№ 2(6) шілде-қыркүйек 2016
ISSN 2710-3994

EDU.E-HISTORY.KZ
**ЭЛЕКТРОНДЫҚ ҒЫЛЫМИ
журнал**

2016, № 2(6)

EDU.E-HISTORY.KZ
электронный научный журнал

ISSN 2710-3994

EDU.E-HISTORY.KZ
electronic scientific journal

2016, № 2(6)

Құрылтайшы:

Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитеті
Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты ШЖҚ РМК

Бас редактор

Қабылдинов Зиябек Ермұханұлы

Редакциялық алқа:

Р. Абдуллаев (Өзбекстан), Н. Аблажей (Ресей), Б. Аяған, М. Әбусейітова, С. Әжіғали,
Н. Әлімбаев, Б. Байтанаев, Қ. Жұмағұлов, Ғ. Кенжебаев, Б. Көмеков,
Мансура-Хайдар (Үндістан), Р. Масов (Тәжікстан), Ә. Мұқтар, В. Плоских (Қырғызстан),
Ю. Петров (Ресей), О. Смағұлов, Сон Ен Хун (Оңтүстік Корея), Е. Сыдықов,
У. Фиерман (АҚШ), А. Чубарьян (Ресей)

Жауапты редактор:

З. Төленова

Редактор:

Р. Көбеев

Редакцияның мекен-жайы:

050100, Қазақстан Республикасы,
Алматы қ.,
Шевченко көшесі, 28,
Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты,
«Edu.e-history.kz»
электрондық ғылыми журналының редакциясы
Телефон: +7(727)272-47-59
E-mail: edu.history@bk.ru
Электрондық мекен-жай: <https://edu.e-history.kz/>

Ғылыми журнал Қазақстан Республикасы Инвестициялар және даму министрлігінің
Байланыс, ақпараттандыру және ақпарат комитетінде 2014 ж. 29 қазанында тіркелген.
Тіркеу нөмірі № 14602-ИА. Жылына 4 рет жарияланады (электронды нұсқада).

Мақалаларды қайта бастырып жариялағанда, микрофильмге және басқа да көшірмелерге түсіргенде
міндетті түрде журналға сілтеме жасау қажет.

Учредитель и издатель:

РГП на ПХВ «Институт истории и этнологии им.Ч.Ч. Валиханова»
Комитета науки Министерства науки и высшего образования Республики Казахстан

Главный редактор

Кабульдинов Зиябек Ермуханович

Редакционная коллегия:

Р. Абдуллаев (Узбекистан), Н. Аблажей (Россия), Б. Аяган, М. Абусейтова, С. Ажигали,
Н. Алимбай, Б. Байтанаев, К. Жумагулов, Г. Кенжебаев, Б. Комеков,
Мансура-Хайдар (Индия), Р. Масов (Таджикистан), А. Муктар, В. Плоских (Кыргызстан),
Ю. Петров (Россия), О. Смагулов, Сон Ён Хун (Южная Корея), Е. Сыдыков,
У. Фиерман (США), А. Чубарьян (Россия)

Ответственный редактор:

З. Толенова

Редактор:

Р. Кубеев

Адрес редакции:

050010, Республика Казахстан,
г. Алматы,
ул. Шевченко, 28.

Институт истории и этнологии имени Ч.Ч. Валиханова,
«Edu.e-history.kz»

Редакция электронного научного журнала

Телефон: +7(727)272-47-59

E-mail: edu.history@bk.ru

Сайт журнала: <https://edu.e-history.kz/>

Научный журнал зарегистрирован в Комитете связи, информатизации и информации Министерства по инвестициям и развитию Республики Казахстан, свидетельство о регистрации: № 14602-ИА от 29.10.2014 г. Публикуется 4 раза в год (в электронном формате).

При повторной публикации статей, съемке на микрофильмах и других копиях необходимо обязательно ссылаться на журнал.

Founder and publisher:

RSE on REM "Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology"
of the Committee of Science of the Ministry of Science and Higher Education of the Republic of Kazakhstan

Editor-in-chief:

Kabuldinov Ziabek Ermukhanovich

Editorial board:

R. Abdullaev (Uzbekistan), N. Ablazhey (Russia), B. Ayagan, M. Abuseyitova, S. Azhigali,
N. Alimbai, B. Baitanaev, K. Zhumagulov, G. Kenzhebaev, B. Komekov,
Mansura-Khaidar (India), R. Masov (Tajikistan), A. Muktar, V. Ploskikh (Kyrgyzstan),
Y. Petrov (Russia), O. Smagulov, Song Yong Hoon (South Korea), E. Sydykov,
W. Fierman (USA), A. Chubaryan (Russia)

Executive editor:

Z. Tolnova

Editor:

R. Kobeev

Editorial address:

050010, Republic of Kazakhstan,
Almaty,

28 Shevchenko Str.

Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology,

«Edu.e-history.kz»

Editorial electronic scientific journal

Phone: +7 (727) 261-67-19, +7 (727) 272-47-59

E-mail: edu.history@bk.ru

Journal website: <https://edu.e-history.kz/>

The scientific journal is registered at the Committee for Communications, Informatization and Information of the
Ministry for Investments and Development of the Republic of Kazakhstan, r
egistration certificate:

No. 14602-ИА dated October 29, 2014. The journal is published 4 times a year (in electronic format).

When re-publishing articles, shooting on microfilm and other copies, it is necessary to refer to the journal.

ҒТАХР / МРНТИ / IRSTI 03.20.

ЗАР ЗАМАН АҚЫНДАРЫ ШЫҒАРМАЛАРЫНДАҒЫ ҚАЗАҚСТАННЫҢ ОРТАЗИЯЛЫҚ ЕЛДЕРМЕН ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТАРЫ

Хайрулдаева А.М.

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ және «Ғылым ордасы» кешенінің базасындағы ҒЗИ-лар бірлескен білім беру бағдарламаларының PhD докторанты

Аңдатпа. Көркем әдебиеттегі шығармалар да тарихи деректердің үлкен тобын құрайтыны белгілі, бұл әсіресе ХІХ ғасырға дейін ауызша әдеби дәстүр берік сақталып, тарихы мен тағлымы, әдеби, мәдени мұралары ауыздан-ауызға жеткізіліп отырған Қазақстан тарихында маңызы зор. Көркем әдебиеттегі тарихилық ерекшеленеді, өйткені әдебиет тарихи құбылыстарға деген адам қатынасын – олардың кісілік құлқы, әрекеті-харакеті, таным дүниесіндегі өзгерістері арқылы көрсетеді. Басқаша айтқанда, «белгілі бір дәуірдің нақты мән-мазмұнын, оның қайталанбас келбеті мен ерекше бейнесін көркемдік әдіспен игеретін әдебиеттің тарихилық» мәселесі осы қасиеті арқылы өзіне ерекше назар аударуды талап ететіні хақ.

Түйін сөздер: әдебиет, көркем, тарихи, деректер, шығармалар, үлкен

ОТНОШЕНИЯ КАЗАХСТАНА С ЦЕНТРАЛЬНОАЗИАТСКИМИ СТРАНАМИ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ ПОЭТОВ ЗАР

Хайрулдаева А.М.

Докторант PhD совместных образовательных программ КазНУ им. Аль-Фараби и НИИ на базе комплекса «Ғылым ордасы»

Аннотация. Примечательно, что произведения в художественной литературе также составляют большую группу исторических источников, что особенно важно в истории Казахстана, где до ХІХ века прочно сохранялась устная литературная традиция, история и традиции, литературное, культурное наследие передавались из уст в уста. Историчность в художественной литературе отличается тем, что литература отражает человеческое отношение к историческим явлениям – через их человеческое поведение, действие-Харакет, изменения в мире познания. Иными словами, проблема» историчности литературы, которая художественно усваивает конкретное содержание той или иной эпохи, ее неповторимый облик и неповторимый облик " требует особого внимания к себе через это свойство.

Ключевые слова: литература, искусство, История, факты, произведения, большой

RELATIONS OF KAZAKHSTAN WITH CENTRAL ASIAN COUNTRIES IN THE WORKS OF CONTEMPORARY POETS

Khairuldaeva A.M.

PhD student of joint educational programs of kaznu named after Al-Farabi and research institutes on the basis of the complex "Gylym ordasy"

Abstract. It is clear that works in Fiction also constitute a large group of historical data, which is especially important in the history of Kazakhstan, where the oral literary tradition was firmly preserved until the XIX century, and the history and heritage, literary and cultural heritage were transmitted by word of mouth. Historicism in fiction is distinguished because literature reflects the human attitude to historical phenomena – through their personality, actions-character, changes in the world of knowledge. In other words, it is clear that the problem of " historicity of literature, which artistically assimilates the real essence of a particular era, its unique appearance and unique image " requires special attention to itself through this property.

Keywords: literature, artistic, historical, data, works, large

Көркем әдебиеттегі шығармалар да тарихи деректердің үлкен тобын құрайтыны белгілі, бұл әсіресе XIX ғасырға дейін ауызша әдеби дәстүр берік сақталып, тарихы мен тағлымы, әдеби, мәдени мұралары ауыздан-ауызға жеткізіліп отырған Қазақстан тарихында маңызы зор. Көркем әдебиеттегі тарихилық ерекшеленеді, өйткені әдебиет тарихи құбылыстарға деген адам қатынасын – олардың кісілік құлқы, әрекеті-харакеті, таным дүниесіндегі өзгерістері арқылы көрсетеді. Басқаша айтқанда, «белгілі бір дәуірдің нақты мән-мазмұнын, оның қайталанбас келбеті мен ерекше бейнесін көркемдік әдіспен игеретін әдебиеттің тарихилық» мәселесі осы қасиеті арқылы өзіне ерекше назар аударуды талап ететіні хақ [1,5б.]

Қазақ әдебиеті тарихында ойып алар орны бар ақындар мен жыраулар шығармаларының тарихилығы – біздің халық ретінде бірнеше ғасырлар бойы адамзат баласының өзге де ұлт өкілдерімен, елдермен қатар өмір сүріп келе жатқандығымызды заңдастыратын, бүгінгі қазақтар мен олардың ата-бабалары тіршілік кешкен бұлыңғыр кезеңдердің арасын жалғастырар ежелгі керуен жолы секілді ерекшелігімен қастерлі.

Өз ұлтының төл тарихымен тамырлас қазақ әдебиеті тарихындағы XIX ғасыр «Зар заман» деп аталады. «Зар заман» - бұл белгілі бастау-бұлағы бар, даму арнасы, қалыптасу жолдары, тамамдалар тұсы айқын, қоғамдық ойдағы және әдебиеттегі құбылыс. Дегенмен, зар заман поэзиясы тек әдебиеттану ғылымының ғана емес, бұл әлеуметтік қоғамдық-саяси ой ағымы ретінде тарихшылар мен философтардың да зерттеу нысаны болып табылады. [2,6б.]

«Зар заман» атауын әдеби термин ретінде алғаш рет Мұхтар Әуезов қолданысқа енгізді. Ол өзінің 1927 жылы жарық көрген «Әдебиет тарихы» атты еңбегінде зар заман ақындарына арнайы бөлім арнап, күрделі кезең поэзиясына жан-жақты талдау жасады; зар заманның өкілдерін атады; бұл дәуірдің басы мен соңына дейінгі аралықты белгіледі, сондай-ақ, тарихи және теориялық негіздемелерін ұсынды. [3]

Қазақтың ірі қоғам қайраткері Халел Досмұхамедұлы М.Әуезовтың аталған еңбегі жарық көрген соң бір жылдан кейін, яғни 1928 жылы «Қазақ халық әдебиеті. Қысқаша очерк» деген ғылыми зерттеуінде өзі жіктеген поэзияның түрлерінің бірін «зар заман» деп атады. [Досмұхамедұлы Х. Аламан. Алматы, Ана тілі, 1991. – 176 б.]

Белгілі жазушы, зерттеуші Сәбит Мұқанов 1942 жылғы «Қазақтың XVIII-XIX ғасырдағы әдебиетінің тарихынан очерктер» еңбегінің сүбелі екінші тарауын «Зар-заманның жағдайы» деп атайды.

1927 жылдан 1942 жылға дейін арнайы аталмағанмен, зар-заманның ірі өкілдері мектеп оқулықтары мен хрестоматияларында даурықтыра аталмай, қатардағы ақындар ретінде қаралып келгеніне С.Мұқанов ерекше екіпін түсірмей, әуелі орыс отаршылдығының екі түрін – жаулап алу мен жерді отарлау амалдарын тарихи деректермен дәлелдей келіп, «бас бостандығынан жерден айрылған кедейленген халық бұл зорлыққа қарсы басын көтере алмады, көтерем дегенге үкімет көтертпей, қозғала бергенде тарп бас салып, орнында езіп тастап отырды. Осылай қолдан күш, бастан ерік кеткен кезде, қайғыдан тұншыққан халықтың зарынан туған көркем әдебиетті біз «Зар заман әдебиеті дейміз». «Зар заман» әдебиетінің негізін қалаушы қазақ ақын Шортанбай» деп ой

түйеді [2,122б. Мұқанов С. Қазақстың XVIII-XIX ғасырдағы әдебиетінің тарихынан очерктер. Алматы: Арыс, 2002.].

Әдебиеттану ғылымы саласында «зар заман» поэзиясы туралы пікір білдіріп, баға берген зерттеушілер өте көп.

Зар заман поэзиясының өкілдері саналған ақындардың шығармашылығы хақында әр жылдарда С.Мұқанов, Қ.Жұмалиев, Ы.Дүйсенбаев, Е.Ысмайлов, Т.Нұртазин, Ә.Қоңыратбаев, С.Талжанов, Х.Сүйіншәлиев, С.Қирабаев, Ғ.Мұсабаев, Т.Кәкішев, Р.Сыздықова, М.Бөжеев, Б.Қорқытов, Қ.Сыдықов, С.Дәуітов, Қ.Мәдібаева, Т.Тебегенов, Ш.Керімов сияқты ғалымдар мен әдебиетшілер зерттеп, арнайы ғылыми еңбектер мен зерттеу мақалаларын жазған [2, 41б.].

Зар заман әдебиетінің басты өкілдері Дулат Бабатайұлы, Шортанбай Қанайұлы, Мұрат Мөңкеұлы, Кердері Әубәкір шығармалары кейінгі жылдарда жекелей және арнайы жинақтарға басылып шықты. Бұл іске С.Дәуітов [4], Б.Сандыбайұлы [5] және т.б.ғалымдар өз үлестерін қосты.

Белгілі тарихшы, зерттеуші М.Қойгелдеиев болса, зар заманды ағым ретінде көрсетіп; бұл ағымды туғызған тарихи-әлеуметтік себеп-салдарларды санамалайды; зар заман ақындары ретінде Дулат, Шортанбай, Мұрат шығармашылығын негізге алады.

Отаршылдық дәуірді жан-жақты зерттеген ғалым зар заман әдебиетінің дамуына себепші болған кезең туралы төмендегідей ой тұжырымдайды: «XIX ғасырдың алғашқы жартысы – Қазақстан үшін тарихи кезең, яғни саяси, мемлекеттік еркіндіктен біржола айрылып, отарлық ахуалдың, саяси тәуелділіктің дәм-тұзын тату кезеңіне қадам басу уақыты. Егер бұл мезгілді шартты түрде өтпелі кезең ретінде алсақ, саяси дербестіктен орталық тәуелділікке өтудің өзіне лайық рухани болмысы болатындығы мәлім. Дулат, Шортанбай, Мұрат туындыларының ортақ өзегі – тарихи жеңіліске ұшыраған ұлттық көңіл-күйдің күйзелісті жағдайын терең де, дәл ұғынуға меңзей отырып, сапалы, азаттыққа бастайтын жаңа руахни серпіліске жол ашу еді» [6].

Зерттеушілер «Зар заман» ақындары қатарына Шортанбай Қанайұлы, Мұрат Мөңкеұлы, Дулат Бабатайұлы, Кердері Әубәкір сынды ақындарды жатқызған.

Зар заман ақындарының еркіндікті аңсау, елдікті сағыну тақырыбындағы жырларының аясында қазақтардың сол кезеңдегі көршілес ортазиялық мемлекеттермен қарым-қатынастары туралы да айтылып өтетін тұстары бар. Дулат Бабатайұлы (1802-1871) Шығыс Қазақстан облысы, Аягөз ауданында туылған. Кедей ортадан шыққан. Ауыл молдасынан оқып, мұсылманша сауат ашады. Алайда көп іздену арқасында өз заманындағы көзі ашық, көкірегі ояу, ең білімді адамдардың бірі болғаны оның шығармаларынан да анық аңғарылып тұр [7, 388б.].

Зар заман ақындары деген баға алуларының өзі аталмыш кезең ақындарының өткенді аңсауы, еркіндікті сағынуы сарынындағы жырларына байланысты берілген десек, Дулат ақынның «Әуелгі қазақ деген жұрт» атты шығармасында

-Сен Бұхарада кезінде,
Бәтуа бар сөзінде,
Келеді биің сенімді,
Қара бір халқы көнімді,
Тыныш еді еліміз.
Шаңына малың аунаған,
Дәулетің өсіп қаулаған,
Тел емес малды саумаған,
Бұхар-ай, шәрі дейтұғын

Өскен, өнген жеріңіз, [7, 159б.] -деп елдің еркін кезіндегі, терезесі тең тату көршілік қарым-қатынастарды аңсау сарыны байқалады

Шортанбай Қанайұлы (1818-1881). Ақынның өмірбаяны туралы мәліметтер аз. Ақын жөніндегі деректердің көбі шашырап жеткен үзінді. Бір алуан мәліметтерге қарағанда, осы күнгі Оңтүстік Қазақстан облысының Түркістан өңіріндегі Қаратау деген жерде туылған. Екінші бір

деректе Ақмешіт қожасы делінеді, бірақ өмір сүріп, ақындық құрған жері Қарқаралыдағы Бесата деген ел [7, 390б.].

Шығармалары XIX ғасырдың 70-жылдарында жарық көріп, «Бала зары» деген атпен Қазан қаласында бірнеше рет басылып шыққан.

Кей кездері қазақтар Ресей отаршылдық саясатының құрсауынан құтылу үшін әлі де болса өз дербестігін сақтап тұрған көршілес елдерге үміт артады. Мысалы Шортанбай ақын өзінің «Мына заман қай заман» деген өлеңінде:

-Арқадан дәурен кеткен соң,
Қуғындап орыс жеткен соң,
Тіпті амал жоқ, қазақтар,
Енді сенің торыңа.

Орыс – бүркіт, біз – түлкі,
Аламын деп талпынды.
Орыстан қорлық көрген соң,
Отырып билер алқынды.....

Бұхарға жетер күн болса,

Тыншытар ма едің ұйқыңды?- деп ашынып, көршілес Бұхара әмірлігінен жақсылық күтеді [4,111б.]

Оңтүстіктің қазақтарын бір шетінен патшалық Ресей тықсырып, бір шетінен көршілес ортазиялық елдер тықсырғанда Сыр бойы қазақтарының арқасына қатты батып, тіпті көршілес хандықтарға қарсы көтеріліске шыққаны мәлім. Шортанбай ақын «Шалғын жайлар күйретіп» деген өлеңінде осы туралы да айтып өтеді:

-Шалғын жайлар күйретіп,
Мың кісі мінер үйретіп.
Ақылы жоқ есер құл
Бір қайрылмас кеткен соң.

Көтерер ме осы жақ,
Кеткенде қайда барасың?
Алдыңызда Қоқан бар,

Орыстан жаман тым-ақ, жау. [4,115б.]

Мұрат Мөңкеұлы (1843-1906). Кіндік қаны тамған топырақ – қазіргі Атырау өңірі, Қарабау ауылы. Жүрген жерлері – Еділ, Жайық бойы, Маңғыстау. Ата-тегі мал баққан шаруа қазақ. Мұрат жасында аз-кем молдадан оқыған. Он бестен асқанда өлең шығара бастайды. Мұрат бір жағынан өткен замандар тарихын өрнекетеген дастаншыл ақын болса, екінші жағынан, өзі өмір сүрген ортадағы халықтың мұңын-зарын айтатын әлеуметшіл ақын. Орыс отаршылдығының озбырлығын әшкерелеген ұлы сарынына байланысты, оның шығармалары кеңес үкіметі кезінде жөнді бағаланбай келген.

Ақынның өлең-толғауларын жинап бастырып, 1923 жылы өзінің «Аламан» аталатын жинағында алғаш ғылыми талдау жасаған – профессор Х.Досмұхамедұлы.

Мұрат Мөңкеұлының «Үш қиян» атты өлеңінің 7-тармағында өткен заманды аңсау, көршілес Бұқара мен Үргенішпен достық сауда қатынастарының болғандығын аңсау сарынында айтып өтеді:

-Шаңдаттырып даласын,
Талқан етіп қаласын,
Атамыз қазақ болғанда
Әлденеше шапқан жер.
Қоралап айдап дұспанды,
Үргеніш пен Бұхараға
Әлденеше сатқан жер.

Алтын ала, ақ күміс
 Қарық олжаға батқан жер,
 Алтыннан тұрман таққан жер-[4,1396]

Ақынның аталмыш шығармасының 24-тармағында қазақтардың еркіндікті аңсап, әлі де болса дербес жатқан көршілес елдерге жайлы қоныс іздеп, әрі-бері сергелдеңге түскені жайлы толғанады:

-Үргеніш пен Бұхарадан,
 Қоңырат, Ташкент, Қоқаннан
 Орнықты қоныс таба алмай,
 Адыра қалғыр бұл қоныс,
 Асан би шұбап өткен жер
 Ноғайлы шұбап босқан жер![4,1466.]

Кердері Әубәкір Шоқанұлы (1861-1905) Орынбор, Троицкіде оқып, медресе бітірген. Орал, Орынбор, Орск, Ақтөбе қалалары маңында бала оқытып, молдалық құрған. Өлеңдері «Әдебиет қазақия» деген атпен екі рет (1903, 1905) Қазан қаласында Кәрімовтар баспасында басылған. Осы себепті де Қазақ жеріне шығармалары ең көп тараған ақындардың бірі-Кердері Әубәкір. Ақын туған елі ғана емес, зиялылар, көзіқарақты хат танитындары бар, қазақ тілін түсінетін қырғыз, қарақалпақ, түркімен, өзбек, ұйғыр, татар, башқұрт арасында да мәлім болған [5,156.]

Кердері Әубәкір де зар заманның басқа өкілдері сияқты өткенді сағынышпен, аңсаумен еске алады, «Өткен иманшылық заманды жоқтап айтқаны» атты шығармасында Хорезм, Үргеніш қалаларын сипаттап, қазақтардың осы бір шаһарларға сапарлап тұратындығы туралы айтылады:

-Көңірсіген көң қыстап,
 Тау жырасын ел қыстап,
 Қысы, жазы бірдей жылы екен.
 Арқаның киік құланы
 Қара малмен тең екен.
 Әулиесі қойдай күңіренген
 Хорезм деген шәр екен.
 Қыста нардың қомымен,
 Жазда аттың жалымен
 Азамат шығар қала екен.
 Көзі көрген соларды
 Ақсақалдар бар екен
 Алатау мен Түркістан
 Тамам судың өрі екен [5, 46-4766.].

Батыста туылған ақын Еділ мен Жайықтың қазақтар үшін тарлық ете бастағанын тілге тиек етіп, Хорезмге де ақырындап отарлау қамыты таяп қалғандығын білдіреді:

-Еділ, Жайық –екі су
 Ел қонарға тар болды.
 Қарағай, қайың, тал, терек
 Тамыр түбі таусылып,
 Қамшы сапқа зар болды.
 Көлденең жатқан қара шың
 Құлай-құлай бор болды.
 Малға лайық жері жоқ,
 Жерге лайық елі жоқ,
 Асыл заттар қор болды.
 Мықтыға нашар зор болды.
 Қар жаумайтын Хорезм

Тебінгіден қар болды.

Қараның ұлы хан болды

Құлдан туған паң болды[5, 496.].

Ал «Қазағым» атты жырында қазақтардың өткен мамыражай күндерін, ертеректегі достық, сауда қатынастарының болғандығын айтады:

-Қыс болса қыстаушы еді қырға барып,

Көлденең шыңыраулы шыңға барып,

Жарлы деп жүз қой бітсе айтушы еді,

Қой, жылқы толықпаса мыңға барып.

Саралап ат, айғырын мырза, байлар

Үргенішке сатушы еді жылда барып.

Ат, айғыр айдаушы еді, атан алып

Мата мен қайтушы еді шапан алып.[5,716.].

Осы «Қазағым» атты шығармасында қазақтар үшін негізгі орталық, сауда орталығы Үргеніш, Бұқара қалалары болғаны, бірақ Ресей отаршылдығының қанат жаюымен қазақтарда қалалар мен бекіністердің көбейе түскені жайлы айтады:

-Бұл күнде төре қалып, қара болған

Жас бала ақсақалдан дана болған.

Бұрынғы Үргенші, Бұқара жырақ болып,

Салулы қасымыздан қала болған[5, 756.].

Кердері Әубәкірдің көршілес татар, ноғай, өзбек сияқты халықтар үшін ортақ ақын екені айтылады. Оның «Халыққа уағыз, насихат қылып айтқаны» атты шығармасы да осының дәлелі сияқты, аталмыш шығармасында Ресей отаршылдығының қамыты ортазиялық халықтардың барлығына да түскенін баяндайды:

-Қазандағы көп ноғай,

Есепке кірді ертерек,

Шылым тартып бағзысы

Түтін атар мұрнынан.

Езгілері сондай боп,

Жүзінен жан қорыққан

Алусыз шаш пен мұртынан.

Крашин болған ноғайды-

Айыра көрме жасаған,

Мұсылмандық ғұрпынан

Және патша алады

Маһар (Мары қаласы) түрікпен елінен.

Телеграмды жүргізді

Мединенің шөлінен.

Көп әулие шошынып,

Хорезмнің шөлінен

Баһауаддин болмаса

Кереметке кім шықсын?

Қаралай босты өзбек, сарт

Бұқараның шәһрінен.

Жалаға есеп алып тұр,

Қарақалпақ, түрікпеннен,

Өзбек, сарт, қырғыз бәрінен [5,1176.].

Зар заман жырларында отаршылдықтың озбырлығы, зардап-залалы, кесел-кесапаты жан жақты айтылады. Ақындар жат пиғыл, жаулық ниеттің сырын әр қырынан ашып көрсетті, қауіп-

катерге ұрынудың себеп-салдарына үңілді. Қазақстанның отарлық саясат кұрсауында қалған шағындағы басқа елдермен байланыстары, соның ішінде көршілес жатқан ортазиялық мемлекеттермен қарым-қатынастары туралы да осы сарында, яғни қазақтар үшін өткен замандағы әлі де болса өз тәуелсіздігінен айырыла қоймаған Бұхара әмірлігі, Хиуа, Қоқан хандықтарымен қазақтардың терезесі тең дәрежеде сауда, достық қатынастарын аңсау басым болса, «Жау жағадан алғанда, бөрі етектен алады» дегендей қазақтардың қиын жағдайын пайдаланып, бауырлас елдерден көмек іздеген қазақтарға екінші жақтан қысым көрсеткен Қоқан және Хиуа хандықтары билеушілерінің озбыр қылықтары да айтылады. Зар заман ақындарының шығармаларының тарихи құндылығы қазақтардың көршілес жатқан ортазиялық елдермен қарым-қатынастарының, олардың достық сипатта, сауда қатынастары болғандығын көрсететіндігінде.

Сілтемелер тізімі

1. Тілепов Ж. Тарих және әдебиет. – Алматы «Ғылым», 2001. – 376бет.
2. Омарұлы Б. Зар заман поэзиясы. Генезис, типология, поэтика. Алматы, Білім, 2000. – 368б.
3. Әуезов М. Әдебиет тарихы. Алматы, Ана тілі, 1991. – 240б.
4. Зар-заман. Жыр-толғаулар. Құрастырған: С.Дәуітов. – Алматы, «Жалын», 1993. -176б.
5. Кердері Әубәкір. Қазағым. Өлең, толғаулар, айтыс, жырлар. Құрастырған Бақытгерей Сандыбайұлы. – Алматы «Жазушы», 1993.-288б.
6. Қойгелдиев. М. Саяси элита және ұлт мүддесі.//Егемен Қазақстан, 1999, 26 ақпан
7. Жеті ғасыр жырлайды: екі томдық. Алматы: Жазушы, 2008. 1-том.-400 бет.

МАЗМҰНЫ

Ақынова А.П. ВИЗАНТИЯ ИМПЕРИЯСЫ ЖӘНЕ ҒҰНДАР (IV-V ғғ).....	8
Алмагамбетова А.М. ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ТҮРКІ ХАЛЫҚТАРЫ ШЕТЕЛДІК ЗЕРТТЕУЛЕРДЕ.....	13
Амиров Е.Ш. ЖЕТІСУДЫҢ САҚ-ҮЙСІН КЕЗІНДЕГІ ХАЛЫҒЫНЫҢ ӘСКЕРИ ІС ЖӘНЕ ШАРУАШЫЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІГІ ТУРАЛЫ (ҚАРАТУМА ҚОРЫМЫНЫҢ МАТЕРИАЛДАРЫ БОЙЫНША).....	20
Атығаев Н.А. Б.Г. АЯҒАННЫҢ «РАССВЕТЫ И СУМЕРКИ КАЗАХСКОЙ СТЕПИ» КІТАБЫ ТУРАЛЫ.....	27
Атығаев Н.А. ТАҒЫ ДА Б.Г. АЯҒАН КІТАБЫ ТУРАЛЫ.....	40
Ахмади Л. ЮНЕСКО АУҒАНЫСТАНДАҒЫ ӘЛЕМДІК МҰРАЛАРЫН САҚТАУ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	48
Ашимбаева Ф.Е. ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ҚОЛА ДӘУІРІ ЕСКЕРТКІШТЕРІ МЕН БАЙЫРҒЫ КӨШПЕНДІЛЕРДІҢ АРАСЫНДАҒЫ САБАҚТАСТЫҚ.....	55
Бисембаева Л.А. ЖЕТІСУ ОБЛЫСЫНДАҒЫ ӘЛЕУМЕТТІК ЖАҒДАЙ, ОНЫҢ ТҮРҒЫНДАРДЫҢ КҮНДЕЛІКТІ ӨМІРІНЕ ӘСЕРІ: ДЕНСАУЛЫҒЫ, ЕМДЕУ ШАРАЛАРЫ (1867-1917жж). (ВЕРНЫЙ УЕЗИ БОЙЫНША).....	60
Досекеева К.А., Ахатаева К.Б. АЛАШ ЗИЯЛЫЛАРЫНЫҢ КӨП САЛАЛЫ ҚЫЗМЕТІНІҢ БІР ҚЫРЫ.....	66
Есжанова Н. ҚАЗАҚСТАН ЭЛЕКТРОНДЫ ҮКІМЕТ: ЖҮЗЕГЕ АСЫРЫЛУЫ ЖӘНЕ ДАМУ БОЛАШАҒЫ.....	72
Жандарбек З. ҚАЗАҚ ШЕЖІРЕЛЕРІНІҢ ПАЙДА БОЛУ ЖӘНЕ ҚАЛЫПТАСУ КЕЗЕҢДЕРІ.....	78
Жетпісбай Н.Ы. АБАТ БАЙТАҚ КЕШЕНІНДЕ ЖЕРЛЕНГЕН АДАМДАРДЫ АНЫҚТАУ ТУРАЛЫ.....	105
Игиликова С.И. СҮЙІНБАЙ БИ.....	115
Искакова Ғ.З., Байдавлетова М.Д., Өскенбай М.Ә. ТҮРКІ ҚАҒАНАТТАРЫНДА ҚАЛЫПТАСҚАН ГЕОГРАФИЯЛЫҚ КЕҢІСТІК ТУРАЛЫ ТҮСІНІК.....	119
Касабулатова Г.М. XIX ҒАСЫРДАҒЫ ҚАЗАҚСТАННЫҢ ГЕОГРАФИЯЛЫҚ-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ЖАҒДАЙЫ. ТАРИХИ ДЕРЕКТЕРДІҢ БОЙЫНША.....	129
Касабулатова Г.М. РАФАЭЛЬ ПАМПЕЛЛИДІҢ «ТҮРКІСТАНҒА САЯХАТ» ЕҢБЕГІНЕ ҚЫСҚАША ШОЛУ.....	134
Ксенжик Г.Н. Ш.Ш. УӘЛИХАНОВ – ОТАНДЫҚ КАРТОГРАФИЯ НЕГІЗІН САЛУШЫ.....	138
Қозғамбаева Г.Б. ҚАЗАҚТЫҢ ДӘСТҮРЛІ ҚАРУ – ЖАРАҚТАРЫ.....	146
Құлсариева С.П., Нұрасылова А. БОЛГАРИЯДАҒЫ ТҮРКІ ДИАСПОРАСЫ: ЗЕРТТЕУГЕ ТАЛДАМАЛЫҚ ШОЛУ.....	152
Құрманбаева Г.Қ. МӘШҒҰР ЖҮСІП КӨПЕЙҰЛЫ ҚОЛЖАЗБАЛАРЫНДАҒЫ ҚАЖЫЛЫҚ МӘСЕЛЕСІ.....	159
Мейрманова Г.А. ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ ТАМАҚТАНУ ЖҮЙЕСІ ЖӘНЕ СҮТТЕН ЖАСАЛҒАН ТАҒАМДАРҒА СИПАТТАМА (САЛЫСТЫРМАЛЫ ТАЛДАУ).....	165
Мейрманова Г.А. ФАЛЕРИСТИКА ҒЫЛЫМЫ ТУРАЛЫ.....	171
Мұкатаева Л.К., Сұлтанғазы Г.Ж., Нұрбаев Ж.Е. ОРЫС-АҒЫЛШЫН БАСЕКЕЛЕСТІГІ КОНТЕКСТІНДЕГІ ҚАЗАҚСТАН (XVIII-XIXғғ.).....	178
Нұғыманов С. 1921-1922 ЖЫЛДАРДАҒЫ ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ АШТЫҚ ЖӘНЕ ҰЛТ ЗИЯЛЫЛАРЫ.....	187

Нұрғазина М. ҚАЗАҚСТАН ҰЛТТЫҚ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ЖҮЙЕСІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ АЛҒЫ ШАРТТАРЫ МЕН КЕЗЕҢДЕРІН ТАЛДАУ.....	192
Омарова У.А. ЧАМДАРДЫҢ ДІНШІЛДІГІ ЭТНОСЫН САҚТАУ ҚҰРАЛЫ.....	200
Өтепова Г.Е. 1916 ЖЫЛҒЫ ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ОҚИҒАЛАР ТУРАЛЫ ЖАҢА МҰРАҒАТТЫҚ МАТЕРИАЛДАР.....	209
Өтепова Г. РЕСЕЙ ИМПЕРИЯСЫНЫҢ ЗАҢНАМАЛЫҚ АКТІЛЕРІ БОЙЫНША ҚАЗАҚСТАН ТЕРРИТОРИЯСЫНДАҒЫ СОТ ЖҮЙЕСІНІҢ ӨЗГЕРІСТЕРІ ЖӨНІНДЕГІ МӘСЕЛЕЛЕР.....	215
Тасилова Н.А., Тойшубекова Ж.К. «ҚЫРҒЫЗДАРДЫҢ (ҚАЗАҚТАРДЫҢ) ЖЕР ПАЙДАЛАНУ МАТЕРИАЛДАРЫ...» - ҚАЗАҚ ШАРУАШЫЛЫҚ ТАРИХЫНЫҢ ДЕРЕК КӨЗІ.....	224
Тұрлыбек А.Е., Жұматаева Д.Н. ӘНУАР ПАШАНЫҢ ЭММИГРАЦИЯ ЖӘНЕ БОЛШЕВИКТЕРМЕН ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСЫ.....	231
Үкібаева Л.Қ. ҚАЗАҚСТАН БАСПАСӨЗІ ЖӘНЕ ҰЛТТЫҚ ТАРИХТАҒЫ АҚТАҢДАҚТАР.....	242
Хайрулдаева А.М. ЗАР ЗАМАН АҚЫНДАРЫ ШЫҒАРМАЛАРЫНДАҒЫ ҚАЗАҚСТАННЫҢ ОРТАЗИЯЛЫҚ ЕЛДЕРМЕН ҚАРЫМ- ҚАТЫНАСТАРЫ.....	247

СОДЕРЖАНИЕ

Акынова А.П. ВИЗАНТИЙСКАЯ ИМПЕРИЯ И ГУННЫ (IV-V ВЕК).....	8
Алмагамбетова А.М. ЗАРУБЕЖНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ О ТЮРКСКИХ НАРОДАХ КАЗАХСТАНА.....	13
Амиров Е.Ш. О ВОЕННОМ ДЕЛЕ И ХОЗЯЙСТВЕННОЙ СПЕЦИФИКЕ НАСЕЛЕНИЯ ЖЕТЫСУ В САКО-УСУНЬСКИЙ ПЕРИОД (ПО МАТЕРИАЛАМ МОГИЛЬНИКА КАРАТУМА).....	20
Атыгаев Н.А. О КНИГЕ Б.Г. АЯГАНА «РАССВЕТЫ И СУМЕРКИ КАЗАХСКОЙ СТЕПИ».....	27
Атыгаев Н.А. ЕЩЕ РАЗ О КНИГЕ Б.Г. АЯГАНА.....	40
Ахмади Лаик ПРОБЛЕМЫ СОХРАНЕНИЯ ВСЕМИРНОГО НАСЛЕДИЯ ЮНЕСКО В АФГАНИСТАНЕ.....	48
Ашимбаева Ф.Е. ПРЕЕМСТВЕННОСТИ МЕЖДУ АНТИЧНЫХ КОЧЕВНИКОВ И ПАМЯТНИКОВ В ЭПОХУ БРОНЗЫ В КАЗАХСТАНЕ.....	55
Бисембаева Л.А. СОЦИАЛЬНОЕ ПОЛОЖЕНИЕ В СЕМИРЕЧЕНСКОЙ ОБЛАСТИ, ЕГО ВЛИЯНИЕ НА ПОВСЕДНЕВНУЮ ЖИЗНЬ НАСЕЛЕНИЯ: ЗДОРОВЬЯ, ПУТИ ЛЕЧЕНИЯ (1867-1917). (ПО ВЕРНЕНСКОМУ УЕЗДУ).....	60
Досекеева К.А., Ахатаева К.Б. ОДНО ИЗ НАПРАВЛЕНИЙ МНОГОПРОФИЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ АЛАШСКОЙ ИНТЕЛЛИГЕНЦИИ.....	66
Есжанова Н. ЭЛЕКТРОННОЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО В КАЗАХСТАНЕ: РЕАЛИЗАЦИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ.....	72
Жандарбек З. ИСТОРИЯ ВОЗНИКНОВЕНИЯ И ФОРМИРОВАНИЕ КАЗАХСКОЙ ГЕНЕАЛОГИИ.....	78
Жетписбай Н.Ы. К ВОПРОСУ ОБ ИДЕНТИФИКАЦИИ ПОГРЕБЕННЫХ В КОМПЛЕКСЕ АБАТ БАЙТАК.....	105
Игиликова С.И. СУЮНБАЙ БИ.....	115
Искакова Г.З., Байдавлетов М.Д., Оскенбай М.А. ПРЕДСТАВЛЕНИЕ О ГЕОГРАФИЧЕСКОЙ СРЕДЕ В ТЮРКСКОМ КАГАНАТЕ.....	119
Касабулатова Г.М. ГЕОГРАФО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНИЕ КАЗАХСТАНА В XIX В. ПО ИСТОРИЧЕСКИМ ИСТОЧНИКАМ.....	129
Касабулатова Г.М. КРАТКИЙ ОБЗОР КНИГИ РАФАЭЛЯ ПАМПЕЛЛИЯ «ПУТЕШЕСТВИЕ ПО ТУРКЕСТАНУ».....	134
Ксенжик Г.Н. Ч.Ч. ВАЛИХАНОВ – ОСНОВОПОЛОЖНИК ОТЕЧЕСТВЕННОЙ КАРТОГРАФИИ.....	138
Козгамбаева Г.Б. ТРАДИЦИОННОЕ ОРУЖИЕ КАЗАХОВ.....	146
Кульсариева С.П., Нурасилова А. ТУРЕЦКАЯ ДИАСПОРА БОЛГАРИИ: АНАЛИТИЧЕСКИЙ ОБЗОР ИССЛЕДОВАНИЙ.....	152
Курманбаева Г.К. В ЗНАМЕНИТЫХ РУКОПИСЯХ ИОСИФА ПРОБЛЕМА ПАЛОМНИЧЕСТВА.....	159
Мейрманова Г.А. ТРАДИЦИОННОЕ ПИТАНИЕ У КАЗАХОВ И ОСОБЕННОСТИ МОЛОЧНЫХ ИЗДЕЛИЙ (СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ).....	165
Мейрманова Г.А. О НАУКЕ ФАЛЕРИСТИКЕ.....	171
Мукатаева Л.К., Султангазы Г.Ж., Нурбаев Ж.Е. КАЗАХСТАН В КОНТЕКСТЕ РУССКО-АНГЛИЙСКОГО СОПЕРНИЧЕСТВА (XVIII-XIX ВВ.).....	178
Нугыманов С. ГОЛОД В КАЗАХСТАНЕ 1921-1922 ГГ. И НАЦИОНАЛЬНАЯ ИНТЕЛЛИГЕНЦИЯ.....	187

Нургазина М. АНАЛИЗ ПРЕДПОСЫЛОК И ЭТАПОВ СТАНОВЛЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИННОВАЦИОННОЙ СИСТЕМЫ КАЗАХСТАНА	192
Омарова У.А. РЕЛИГИОЗНАЯ ИДЕНТИЧНОСТЬ ЧАМОВ КАК ИНСТРУМЕНТ СОХРАНЕНИЯ ЭТНИЧНОСТИ.....	200
Оттепова Г.Е. НОВЫЕ АРХИВНЫЕ МАТЕРИАЛЫ О СОБЫТИЯХ 1916 ГОДА В КАЗАХСТАНЕ.....	209
Оттепова Г.Е. ВОПРОСЫ ИЗМЕНЕНИЯ СУДЕБНОЙ СИСТЕМЫ НА ТЕРРИТОРИИ КАЗАХСТАНА В ЗАКОНОДАТЕЛЬНЫХ АКТАХ РОССИЙСКОЙ ИМПЕРИИ.....	215
Тасилова Н.А., Тойшубекова Ж.К. «МАТЕРИАЛЫ ПО КИРГИЗСКОМУ ЗЕМЛЕПОЛЬЗОВАНИЮ...» КАК ИСТОЧНИК ПО ИСТОРИИ КАЗАХСКИХ ХОЗЯЙСТВ.....	224
Турлыбек А., Жұматаева Д.Н. Эмиграция ЭНВЕРА-ПАШИ И ЕГО ОТНОШЕНИЯ С БОЛЬШЕВИКАМИ.....	231
Укибаева Л.К. ПРЕССА КАЗАХСТАНА И БЕЛЫЕ ПЯТНА НАЦИОНАЛЬНОЙ ИСТОРИИ.....	242
Хайрулдаева А.М. ОТНОШЕНИЯ КАЗАХСТАНА СО СТРАНАМИ ОРФОЗИИ В ТВОРЧЕСТВЕ ЗАР-ЗАМАНСКИХ ПОЭТОВ.....	247

CONTENTS

Akynova A.P. BYZANTINE EMPIRE AND HUNTS (IV-V CENTURY).....	8
Almagambetova A.M. FOREIGN STUDIES ABOUT TURKIC PEOPLES OF KAZAKHSTAN.....	13
Amirov E.Sh. ABOUT MILITARY SCIENCE AND ECONOMIC SPECIFICS OF THE POPULATION OF ZHETYSU DURING THE SAKA-WUSUN PERIOD (ON MATERIALS OF A BURIAL GROUND OF KARATUMA).....	20
Atygaev N.A. ABOUT THE BOOK OF B.G. AYAGAN "DUNRISES AND DUSK OF THE KAZAKH STEPPE".....	27
Atygaev N.A. ONCE AGAIN ABOUT THE BOOK B.G. AYAGANA.....	40
Ahmadi L. PROBLEMS OF CONSERVATION OF WORLD HERITAGE IN AFGHANISTAN UNESCO.....	48
Ashymbaeva F.E. CONTINUITY BETWEEN ANTIQUE NOMADS AND MONUMENTS DURING A BRONZE ERA IN KAZAKHSTAN.....	55
Bissembayeva L. THE SOCIAL SITUATION IN THE REGION SEMIRECHYE, ITS IMPACT ON THE DAILY LIFE OF THE POPULATION: HEALTH, THE WAY OF TREATMENT (1867-1917). (ON THE VERNY UYEZD).....	60
Dosekeeva K.A., Ahataeva K.B. ONE OF DIRECTION OF MULTI-FIELD ACTIVITY OF ALASH INTELLIGENTSIA.....	66
Yeszhanova N. E-GOVERNMENT IN KAZAKHSTAN: REALIZATION AND PROSPECTS.....	72
Zhandarbek Z. THE HISTORY OF ORIGIN AND FORMATION OF THE KAZAKH GENEALOGY.....	78
Zhetpisbay N.Y. ON THE IDENTIFICATION OF PERSONS BURIED IN THE ABAT BAYTAK COMPLEX.....	105
Igilikova S.I. SUYINBAY BI.....	115
Iskakova G.Z., Baydavletova M.D., Oskembay M.A. THE IDEA OF THE GEOGRAPHICAL ENVIRONMENT IN THE TURKIC KHAGANATE.....	119
Kasabulatova G. M. GEOGRAPHICAL AND ECONOMIC POSITION OF KAZAKHSTAN IN THE XIX CENTURY. ACCORDING TO HISTORICAL SOURCES.....	129
Kasabulatova G.M. BRIEF REVIEW OF BOOK RAPHAEL PAMPELLIY «JOURNEY ACROSS TURKESTAN».....	134
Ksenzhik G.N. Ch.Ch. VALIKHANOV – THE FOUNDER OF DOMESTIC CARTOGRAPHY.....	138
Kozgambaeva G.B. TRADITIONAL WEAPON OF KAZAKHS.....	146
Kulsariyeva S.P., Nurasilova A. THE TURKISH DIASPORA IN BULGARIA: AN ANALYTICAL REVIEW OF RESEARCH.....	152
Kurmanbayeva G.K. THE ISSUE OF HAJJ IN THE WRITINGS OF MASHKHUR ZHUSSUP KOPEYULY.....	159
Meirmanova G.A. NUTRITION SYSTEM OF THE KAZAKH PEOPLE AND DESCRIPTION OF DAIRY FOODS (COMPARATIVE ANALYSIS).....	165
Meirmanova G.A. ON THE SCIENCE OF PHALERISTICS.....	171
Mukataeva L.K., Sultangazy G.Zh., Nurbayev Zh. E. KAZAKHSTAN IN THE CONTEXT OF RUSSIAN AND ENGLISH COMPETITION (XVIII-XIX).....	178
Nugymanov S. FAMINE IN KAZAKHSTAN OF 1921-1922 AND THE NATIONAL INTELLIGENTSIA.....	187

Nurtazina M.	
ANALYSIS OF PREREQUISITES AND STAGES FOR THE FORMATION OF THE NATIONAL INNOVATIVE SYSTEM OF KAZAKHSTAN.....	192
Omarova U.A.	
RELIGIOUS IDENTITY CHAM AS A TOOL FOR PRESERVATION OF ETHNICITY.....	200
Otepova G.	
NEW ARCHIVAL MATERIALS ABOUT THE EVENTS OF 1916 IN KAZAKHSTAN.....	209
Otepova G.	
THE ISSUES OF CHANGES IN THE JUDICIAL SYSTEM ON THE TERRITORY OF KAZAKHSTAN IN THE LEGISLATIVE ACTS OF THE RUSSIAN EMPIRE.....	215
Tasylova N., Toyshubekova Zh.	
«MATERIALS ON THE KYRGYZ (KAZAKH) LAND USE» AS THE SOURCE FOR HISTORY OF KAZAKH FARMS.....	224
Turlybek A., Zhumatayeva D.	
IMMIGRATION OF ENVER PASHA AND HIS RELATION WITH BOLSHEVIKS.....	231
Ukibayeva L.K.	
THE MEDIA OF KAZAKHSTAN AND WHITE SPOTS OF THE NATIONAL HISTORY.....	242
Khairuldaeva A.M.	
RELATIONS OF KAZAKHSTAN WITH ORTHOSIA COUNTRIES IN THE WORKS OF ZAR ZAMAN POETS.....	247

EDU.E-HISTORY.KZ

электрондық ғылыми журналы 2016. 2(6)

Бас редактор:
Қабылдинов З.Е.

Компьютерде беттеген:
Зикирбаева В.С.

Жарияланған күні: 30.06.2016.
Пішімі 70x100/16. Баспа табағы 26,6.

Құрылтайшысы және баспагері:
Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитеті
Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты
ШЖҚ РМК

Редакция мен баспаның мекен-жайы:
050010, Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Шевченко көш., 28-үй
ҚР ҒЖБМ ҒК Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты
ШЖҚ РМКТел.: +7 (727) 261-67-19, +7 (727) 272-47-59

Е-mail: edu.history@bk.ru.
Журнал сайты: <https://edu.e-history.kz>

Ш.Ш. Уәлиханов ат. ТжЭИ басылған:
050010 Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Шевченко көш., 28-үй